

Randers Kommune

Dyrby & Kærby

Landsbyregistrering 2011

Dyrby og Kærby historie

Oprindelse

Dyrby og Kærby er begge landsbyer, der sandsynligvis er grundlagt i vikingetiden. Endelsen -by er brugt siden tidlig vikingetid og er ikke udgået igen, som mange andre endelser der er typiske for denne tid. Begge landsbyer er uregelmæssige vejfortebyer, hvor vejene følger landskabet gennem byerne.

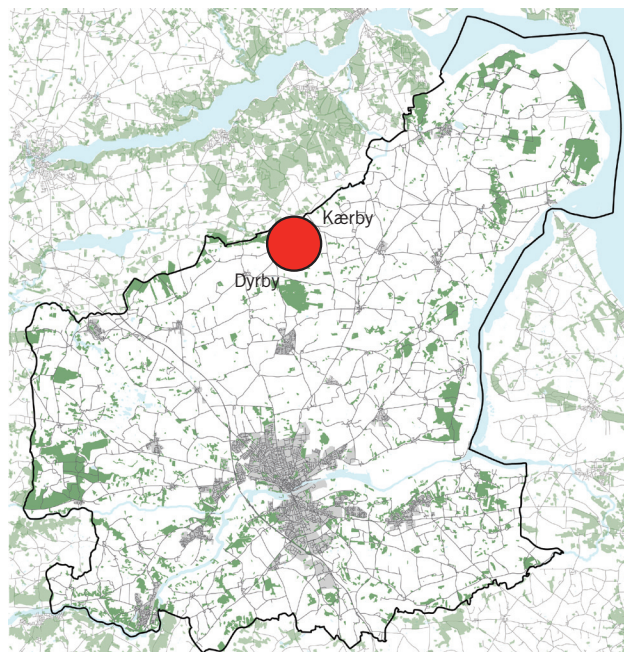
Dyrby ligger omkring vejrydset Kærby Møllevej og Sparrehusevej. Landskabet er blødt bakket og tegner en lille slugt, hvori byen ligger. Midt i byen findes et lille gadekær, der sandsynliggør, at der har været mulighed for at få vand.

Kærby er lidt større end Dyrby og ligger i en noget mere markant slugt ud til Kastbjerg Å. Der savnes præcis information om kirkens oprindelse, men den stammer sandsynligvis fra en gang i 1100-tallet.

Byudvikling

Ulvholm Slot og voldsted ligger i Kastbjerg Ådal nord for Dyrby. Stedet har sandsynligvis været overgangssted for en stor del af den nord-syd-gående trafik på egnen og er i dag fredet fortidsminde. Om Dyrbys og Kærby's placering har noget med Ulvholm af gøre, ved vi ikke. De to landsbyer er begge små og ligger relativt langt væk fra større byer. Færdselsårer og Kastbjerg Å danner en barriere mod nord.

Ingen af landsbyerne har udviklet sig voldsomt. For begge gælder, at det er landbruget, der dominerer.

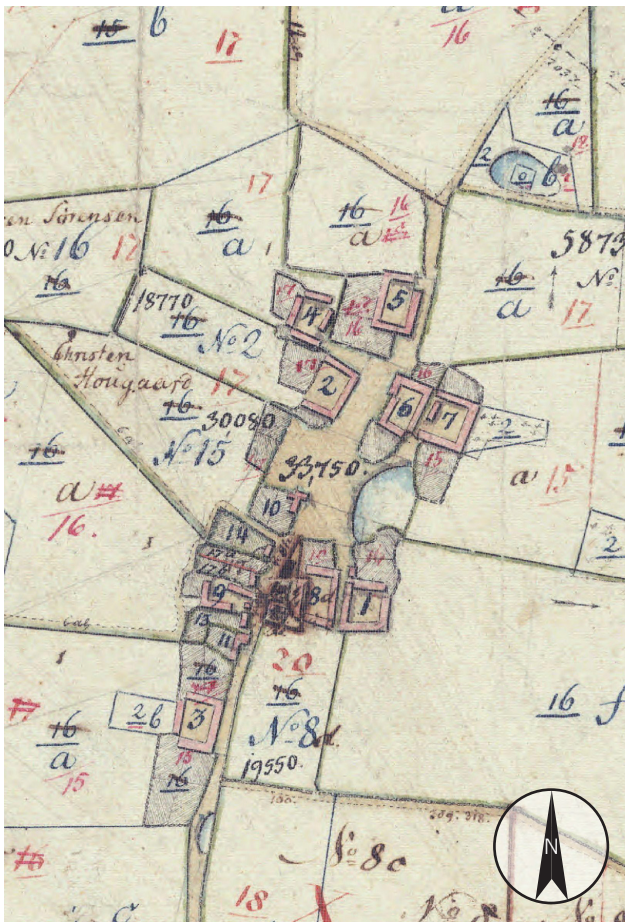
I **Kærby** er der sket en lille tilbagegang i antallet af mindre huse, mens landbrugsbygningerne har bredt sig ud i landskabet over slugten på byens vestkant.

Der er ikke aktuelle planer om at udbygge nogen af de to byer.

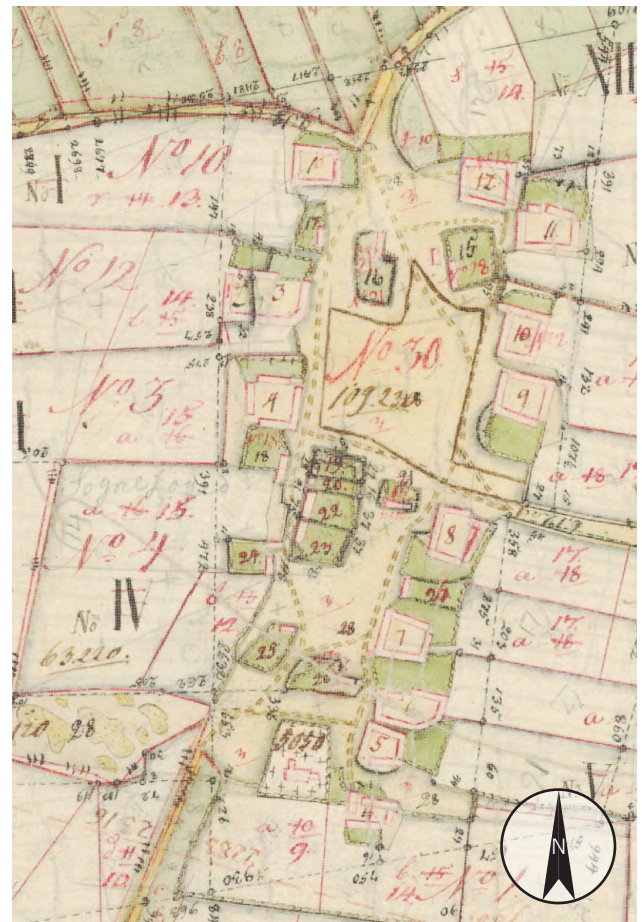
Dyrby har 55 indbyggere og Kærby har 136 indbyggere i 2010.

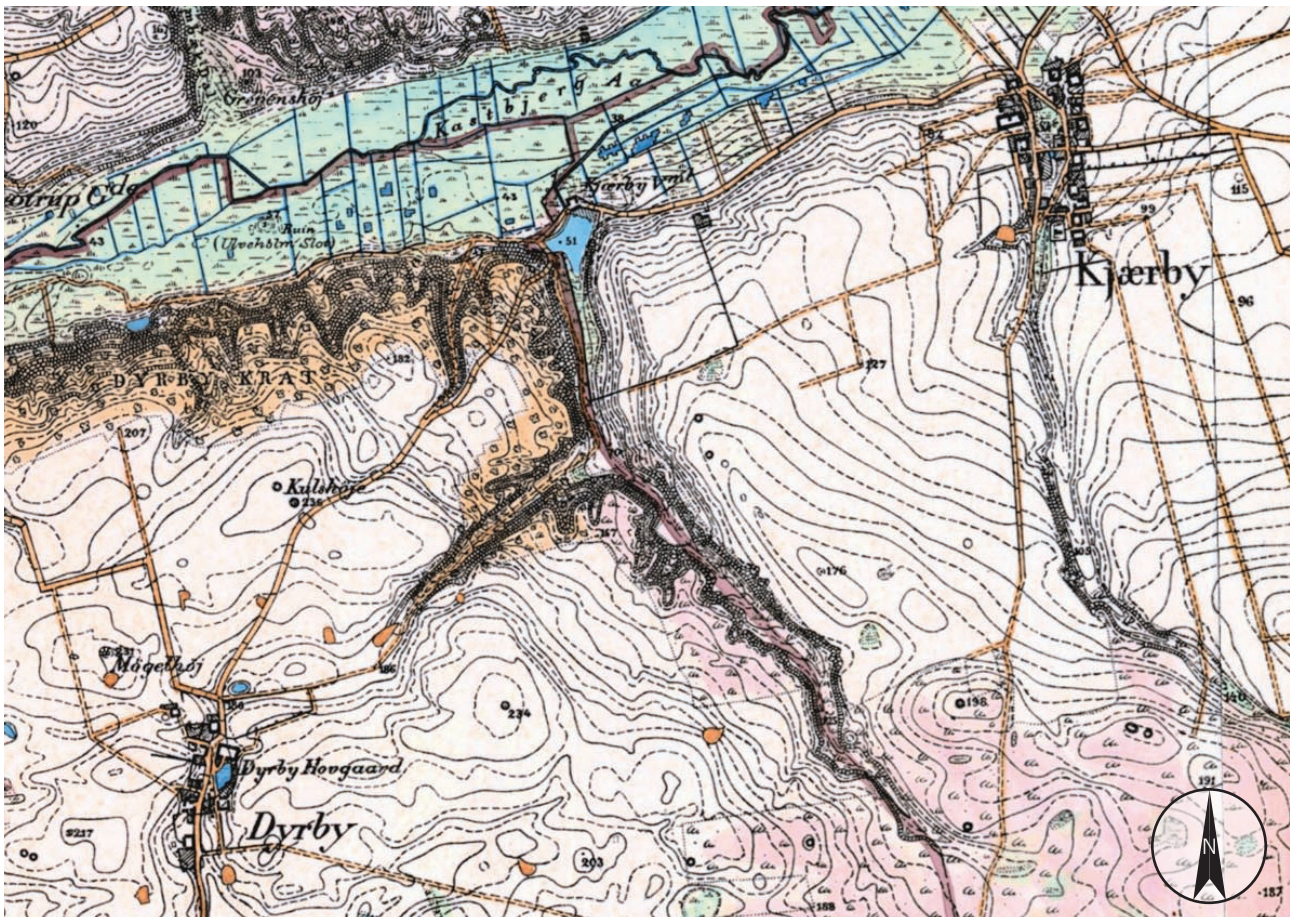
Luftfoto 2010. Dyrby mod sydvest og Kærby mod nordøst. Landsbyerne ligger ikke langt fra hinanden, men er adskilt gennem et skovområde.

Original 1-kort, Dyrby anno 1816.

Original 1-kort, Kærby anno 1790.

Målebordsblad, 1842-1899 1:20.00, Dyrby og Kærby. Byerne adskilles af en slugt. Mod nord løber Kastbjerg Å.

Topografi og landskab

Landskab

Kastbjerg ådal udgør det overordnede landskabstræk sammen med de sydlige moræneplateauer ovenfor dalen. Kastbjerg ådal strækker sig hele vejen fra Glenstrup sø syd for Hobro til Mariagerfjord nær Hadsund. De våde engdrag, i bunden af dalen, er de fleste steder drænet for at kunne udnyttes i landbrugsøjemed.

Selve dalskrænterne er et knudret landskab, hvor kløfter og slugter skærer sig ind i morænerne. I én af disse, Engedal øst for Kærby, findes en gammel kilde, der siges at have en helbredende virkning.

Terrænforskellene i området er iøjnefaldende, og der er op til 60 m mellem bunden af Kastbjerg ådal og toppen af landskabet. Med det højeste punkt på 76 moh. ved Stolsbjerg Høje.

Det bakkede landskab omkring de to landsbyer består af dele af en randmoræne, der løber mellem Mellerup og Mariager, og som er opstået foran en gletsjer under sidste istid.

Beliggenhed

Både **Dyrby og Kærby** ligger i lavninger i landskabet og er stærkt definerede heraf. Dyrby ligger i mellemrummet mellem tre mindre moræneplateauer. Kærby ligger i en dyb slugt, der udspringer fra Kastbjerg Ådal.

I **Kærby** lå gårdene oprindeligt op ad de to skrænter mod hhv. øst og vest. I bunden af slugten var den fællesjord omkring Kærby Bæk. I dag er byen også trængt ned på det gamle forteareal, hvor bebyggelsen består af småhuse. Gårdene på den østlige skrænt er lige så stille forsvundet og udskiftet med beboelseshuse.

Dyrby ligger i en knapt så dyb lavning, og stort set al bebyggelse holder sig ligesom Kærby indenfor lavningens grænser. Nordøst for Dyrby ligger Dyrby Krat, der er et større skovområde.

Oplevelse

Ankomsterne til begge de to landsbyer er særdeles flotte, grundet byernes landskabelige placeringer. Ankomsten til Kærby, fra Kærby Møllevvej i nordvest, er utrolig flot, da man kører på dalens skrænter med et flot kig ud over dalen og ind til landsbyen. Ankomsten til Dyrby fra nord, ligeledes via Kærby Møllevvej, domineres af et gårdanlæg vest for vejen og understreger det let slyngede vejforløb.

Det kuperede landskab i de to landsbyer skaber endvidere en flot rumlighed. Det er især tydeligt i Kærby, hvor skrænterne nærmest omsvøber landsbyen. Inde i Kærby midte er der endvidere flere åbne, grønne arealer, der skaber luft og begrønner landsbyen.

Da begge byer ligger nede i landskabet, er der kun få kig og sigtelinier ud i landskabet omkring landsbyerne. De der er, er dog vide og flotte.

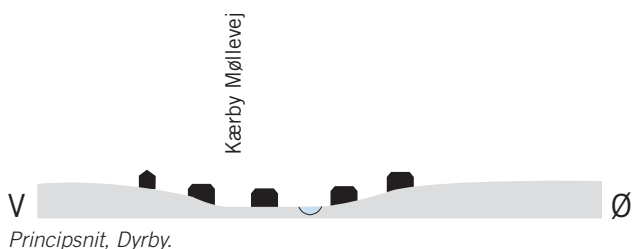
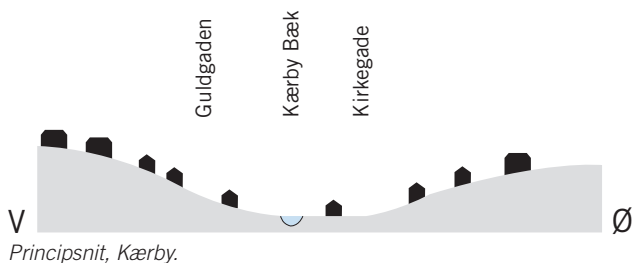
Alt i alt er det to fine landsbyer, der udnytter landskabet og dets kvaliteter meget flot. Endvidere virker begge landsbyers grønne områder velholdte langt de fleste steder.

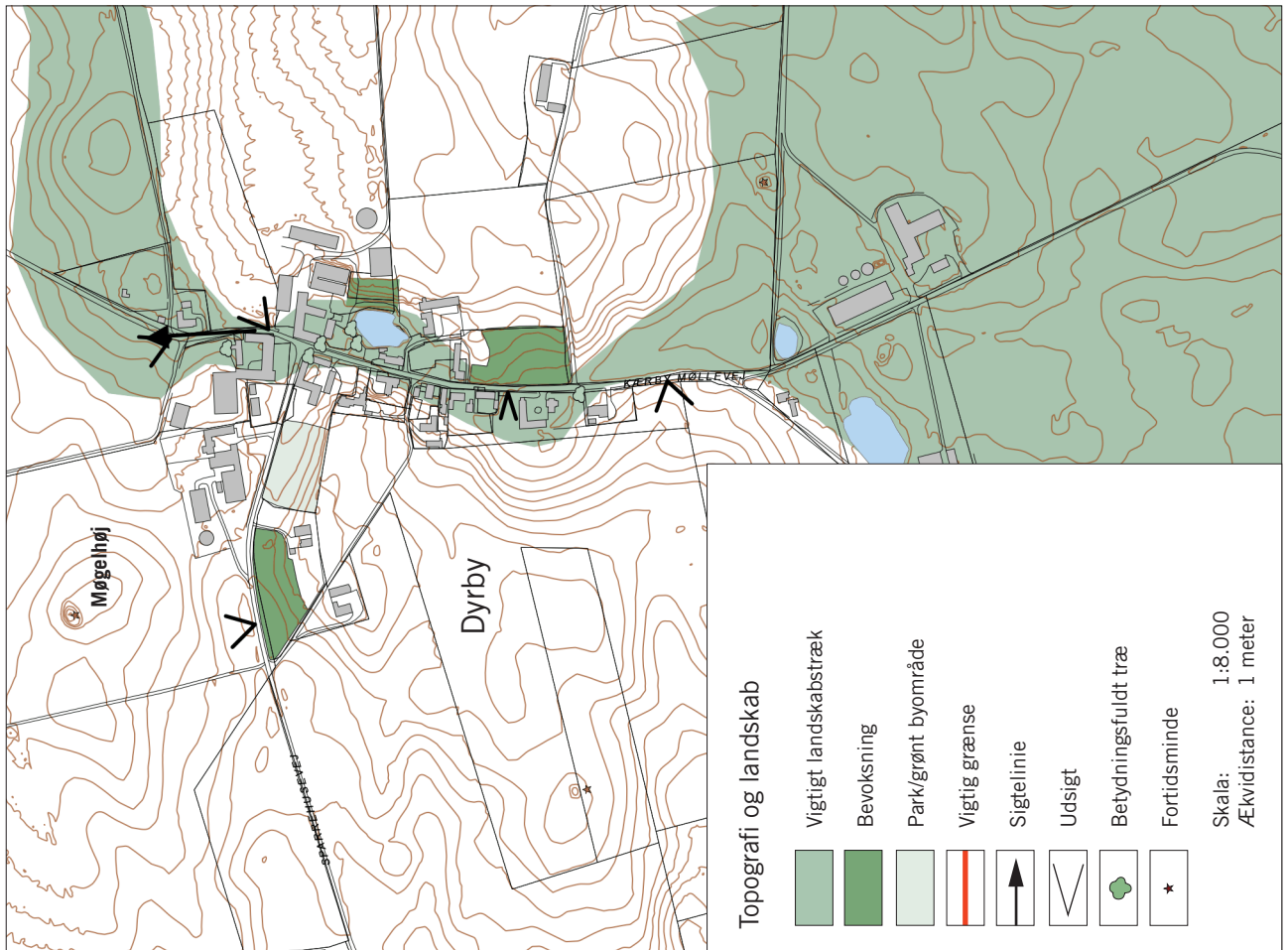
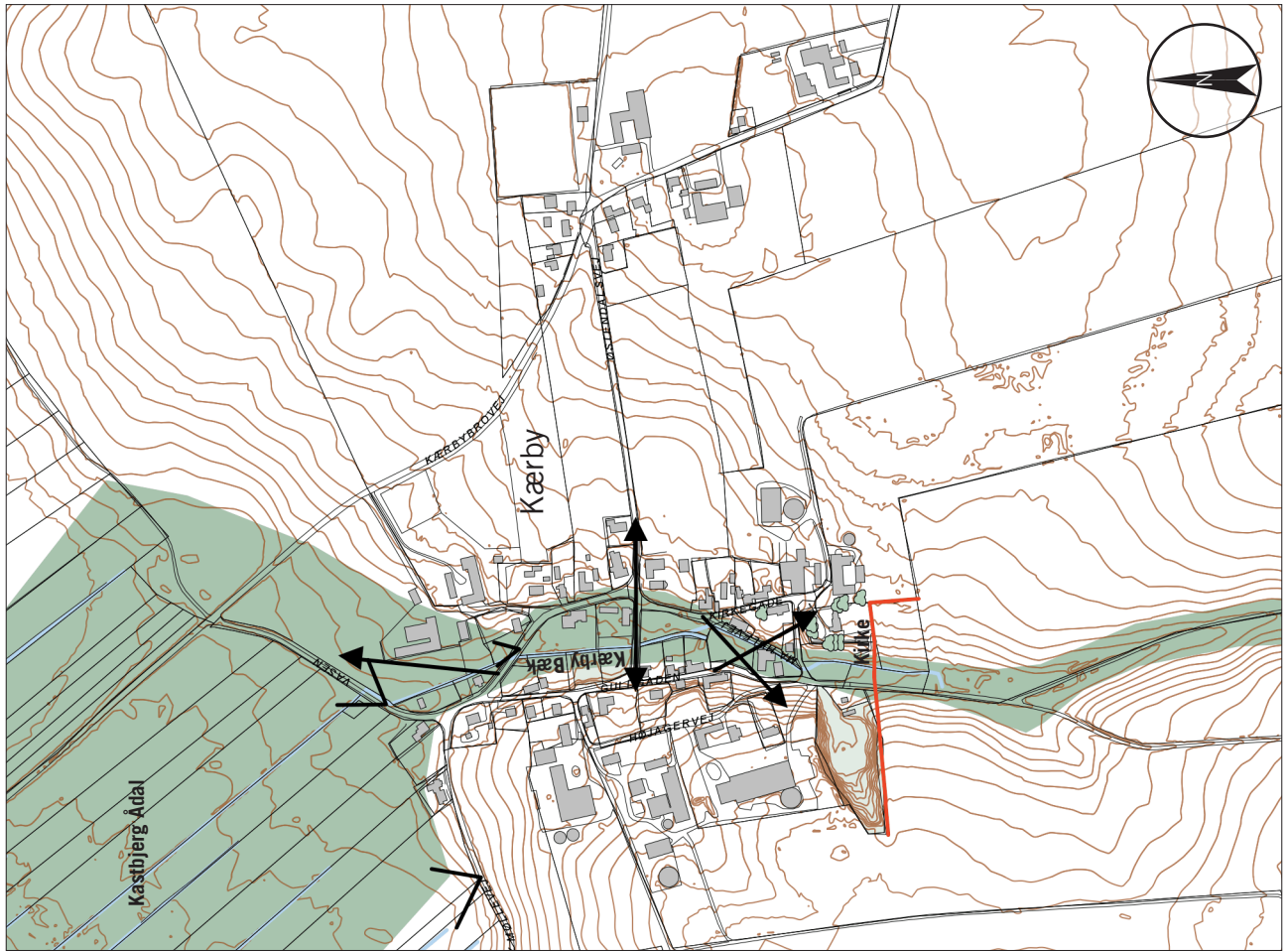

Et af de grønne arealer inde i Kærby, der skaber luft i landsbymidten.

Her ses, hvordan terrænet inde i Kærby falder kraftigt ned mod slugten.

Funktioner og infrastruktur

Funktioner

Både **Kærby** og **Dyrby** er små landsbyer, hvor der ikke findes købmand ellers andre erhverv udover landbrug. I Kærby er det sågar halvdelen af landsbyens gårde, der stadig er i drift, hvilket er ret usædvanligt for en nutidens landsby. Det er mere vanligt, at der kun er en enkelt gård i drift i hver landsby, som det eksempelvis ses i Dyrby.

I **Kærby** ligger en lille kirke højt hævet i landsbyens sydlige ende. Den er opført omkring år 1100.

Infrastruktur

De to landsbyer ligger meget nær grænsen mellem Randers og Mariagerfjord Kommuner. De ligger derfor afstandsmæssigt næsten lige midt mellem Hobro og Randers. Det samme gør sig gældende med afstanden til hhv. Mariager nord for kommunegrænsen og Spentrup i Randers Kommune.

I gammel tid udgjorde den fælles jord, uden nogen egentlige definerede veje, meget af **Kærby**. I dag kan man ud fra bl.a. Original-1 kortet fra 1790 alligevel overføre mange af vejkonturerne til nutidens vejstruktur.

I **Dyrby** er den gamle vejstruktur tilbage fra først i 1800-tallet, stadig nogenlunde intakt. Enkelte veje bag om den vestlige side af byen er siden hen sløjfet eller ændret, ligesom der også er etableret nogle få nye. Gårdene i Dyrby ligger helt ud til vejene, hvorfor de er stærkt definerende for gadeforløbene. Desværre nedbrændte byens ældste gård, Kærby Møllevej 82 i maj 2011. Gården havde en central plads i byen og dens forsvinden vil givet vis påvirke oplevelsen af landsbyen, idet gården i særdeleshed var med til at fremme den landlige stemning.

Kærby Kirke ligger højt i den sydlige ende af landsbyen.

Dyrby set fra luften i 2009. Billedet er taget mod sydvest. Over Dyrby ligger Gassum 2 km væk. Foto: Purhus Lokalkrav

Bebyggelse, arkitektur og kulturmiljø

Bebyggelsesstruktur

Dyrby er organiseret omkring Kærby Møllevej. Oprindeligt har byen bestået af to lidt uorganiserede gårdklynger med forten og byens fælles vandhul.

Den nordlige klynge har bestået af fem store gårde, hvoraf de tre stadig findes i dag, efter at Toftegaard brændte i 2011. Den sydlige klynge har været en blanding af enkelte store gårde, lidt husmandssteder og småhuse. Forten er i det store hele friholdt med undtagelse af Kærby Møllevej 67, der er opført på fortens. Den nordlige gårdklynge med Dyrbygaard, Ulholm og Toftegaarden fremstod meget original i sin struktur. Dette billede er desværre svækket med Toftegaards forsvinden.

Kærby ligger meget markant i en slugt, der munder ud i Kastbjerg Ådal mod nord. Bebyggelsen er struktureret omkring dette landskabstræk, hvilket giver Kærby en flot tilknytning til landskabet og en stærk karakter.

Gårdene har ligget på slugtens sider, med lange jordlodder bagved. Mellem gårdene, i bunden af dalen, har den fælles jord, fortens, samt de mindre huse ligget. Husene har enten været beboet af håndværkere eller daglejere, som har været til fælles gavn for landsbyens gårdmænd.

Øst for Kærby er der omkring 1950 opstået en bebyggelse omkring Kærbybrovej/Østendalsvej, hvor der også er etableret en boldbane. Denne bebyggelse ligger i dag fortsat som en selvstændig enklave uden for Kærby.

Kærby's bebyggelsesstruktur er meget velbevaret, omend der er forsvundet mange gårde på slugtens østlige side. Der er kun et par gårde tilbage i hhv. byens nordlige og sydlige kant. Vejstrukturen er en smule sløret af beplantning i bunden af dalen.

Arkitektur

Dyrby har flere store gårdanlæg. Den nu brændte Toftegaard, der lå på hjørnet af Kærby Møllevej og Sparrehusvej, var absolut landsbyens mest markante gård med bygninger helt tilbage fra 1750. Gården havde bl.a. et meget originalt udseende med bindingsværk og stråtag. Toftegaards forsvinden betyder et markant tab af identitet og historisk fortælleverdi for Dyrby.

Kærby har i kraft af sin størrelse flere karakteristiske huse. Forsamlingshuset står stadig centralt ved krydset Østendalsvej/Kirkegade/Kærby Møllevej og smedien, en stor funktionel værkstedsbygning med store vinduer, er fortsat aktiv.

Kærby kirke kan som mange landsbykirker dateres til en gang i 1100-tallet. Skibet er i kampestenskvadrer med romanske buer over vinduerne, mens våbenhus og tårn er delvist i tegl. Våbenhuset er klassicistisk, hvidkalket med romansk bue over døren, mens buen over tårnets dør er spids. Hele kirkens tag er i rød tegl. Kirken ligger højt og flot på et frem-spring i slugten.

Toftegaard i Dyrby lå markant på hjørnet af Sparrehusvej og Kærby Møllevej. Gården nedbrændte i maj 2011, et stort tab for Dyrby.

Den gamle smedie er stadig aktiv på hobby-basis. De store vinduer tilfører bygningen et funktionalistisk præg.

Afgrænsning og byggemuligheder

Afgrænsning

Dyrby er stort set hele vejen rundt afgrænset af gårde, der ligger langs med vejene i landsbyen. Dyrbys sydlige del er dog præget af nyere parcelhusbebyggelse særligt vest for Kærby Møllevej.

Generelt danner gårdanlæggene en meget fin afgrænsning og ligger karakteristisk ud mod landskabet.

Kærby har også tidligere været afgrænset af store gårdanlæg hele vejen rundt. I dag er gårdene forsvundet fra den østlige side af byen og i stedet ligger der mindre landsbyhuse på slugtens side. Mod syd ligger kirken og Annexgaarden og afgrænser byen.

Gårdene i Kærby ligger relativt højt på slugtens sider, og der er stor set direkte adgang ud til de åbne marker øst og vest for byen.

Mod nord afgrænses byen naturligt af Kastbjerg Ådal. Kærby holder sig fint inde i sideslugten uden at flyde ud i det klart definerede dalstrøg.

Den lille bebyggelse øst for Kærby afgrænses af hække og hegn mod det åbne land. Og står som en lille enklave for sig selv med to gårdanlæg foruden 7-8 beboelseshuse.

Byggemuligheder

I **Dyrby**, øst for Kærby Møllevej, ligger et areal på 0,5 ha, der hidtil har været beplantet med skov, men nu er ryddet. Grunden kan være en fremtidig udstykningsmulighed, hvis der er behov for dette. Ny bebyggelse vil ligge i god relation til den eksisterende bebyggelse, hvis den tilpasses forholdene. Dvs. bebyggelse skal holdes tæt ud til vejen og være med til at definere gadeforløbet.

Kærby ligger utroligt flot omkring slugten og er i kraft af landskabets karakter en meget indadvendt landsby. Det vil derfor svække byens fine karakter at udstykke på randen af byen. Især er det vigtigt at holde arealet omkring den højtliggende kirke fri, så man bevarer det fulde udsyn til den.

Hjørnegrunden ved Østendalsvej/Kirkegade er en central byggemulighed, efter at den eksisterende bebyggelse blev revet ned for få år siden. Ny bebyggelse bør tilpasses, så udsynet til kirken bevares.

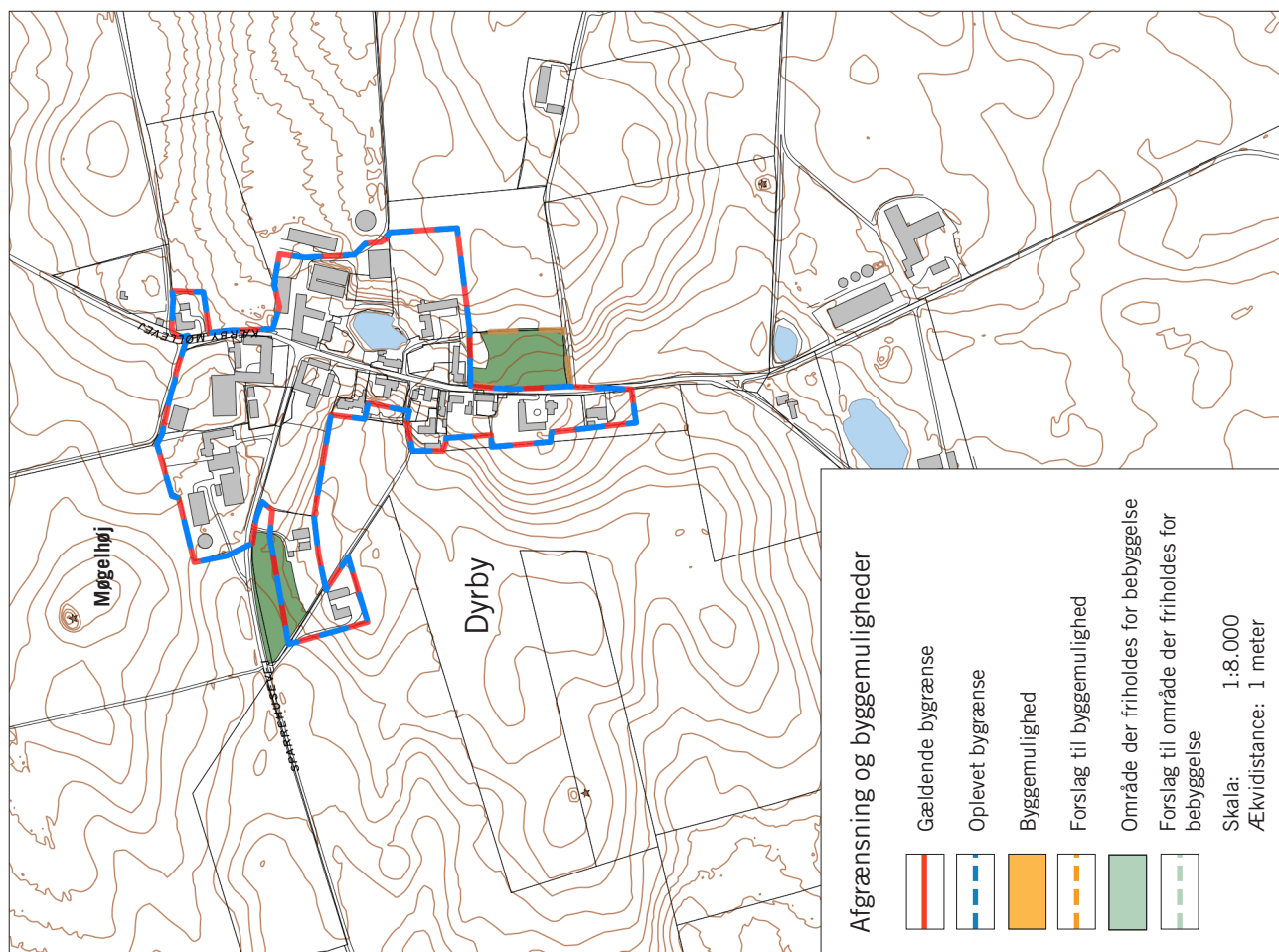
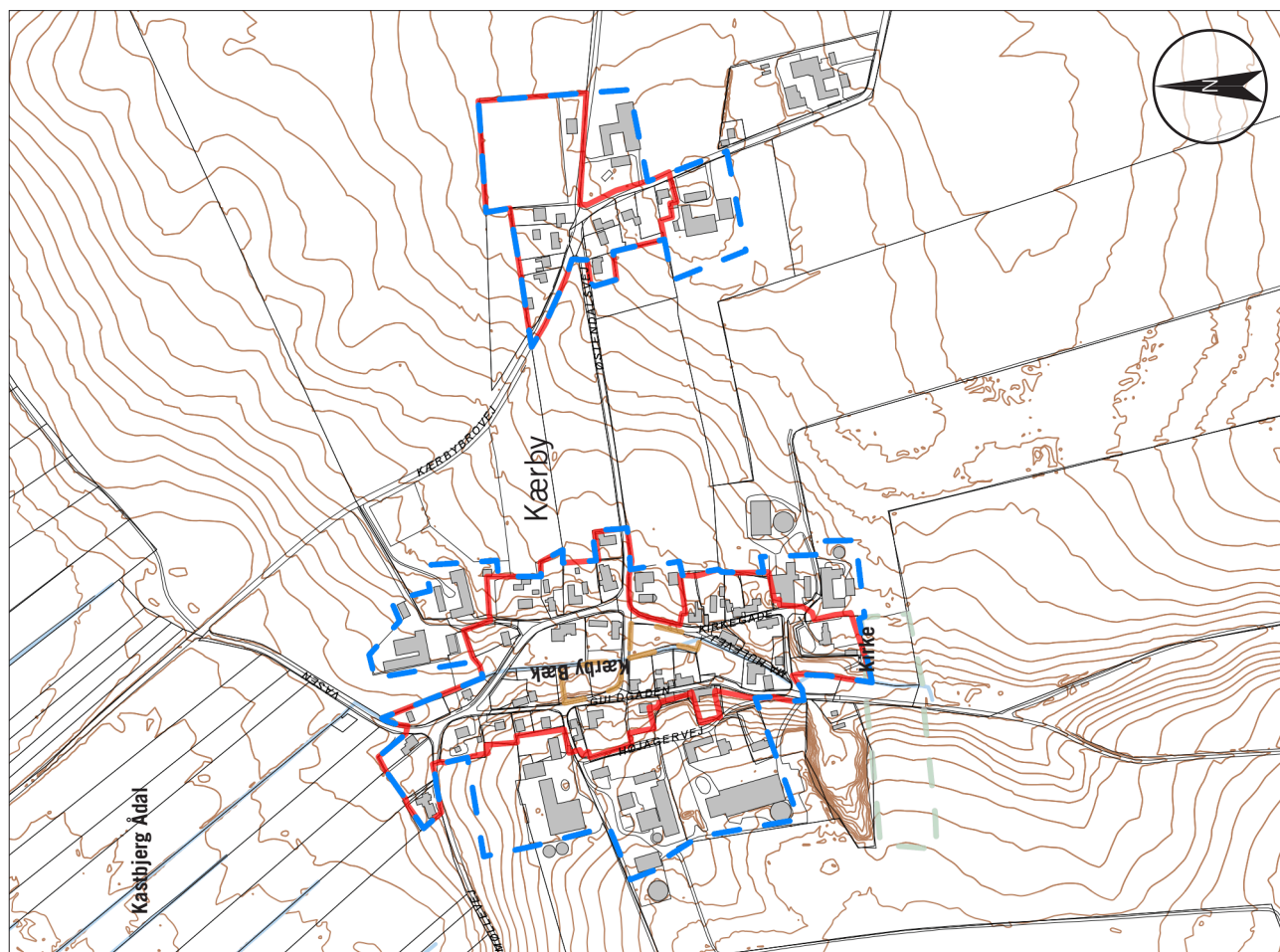
En lignende byggemulighed tæt på er langs Guldgården, lige nord for Østendalsvej. Her vil der være plads til to huse med facade mod Guldgården og haver ned til bækken. Disse grunde har, så vidt vides, ikke tidligere været bebygget. Men bebyggelse på det givne sted vil styrke landsbyens struktur og komplettere bebyggelsesmønstret.

Gårdene i Dyrbys nordlige ende afgrænser landsbyen mod det åbne land. Denne grænse bør fastholdes.

I Kærby står hjørnet at Østendalsvej/Kirkegade tomt, efter den tidligere bebyggelse blev revet ned. Arealet udgør en byggemulighed, hvor der skal vises respekt for den gamle skole, og kigget til kirken bevares.

Sammenfatning

Dyrby ligger i et let bakket landskab i slugten mellem to små moræneplateauer. Bebyggelsen følger fint landskabets formationer.

Dyrby har et fint originalt gadeforløb. Dog er landsbyens tidligere meget centrale forte ikke længere så synlig. Udstrækningen kan dog i nogen grad tydes i havelandskabet til gårdene. Gårdene har ikke skiftet beliggenhed gennem de sidste 200 år, hvilket giver Dyrby en høj grad af originalitet.

Generelt er bebyggelsen i Dyrby i fin stand og pænt vedligeholdt.

Kærby ligger i en markant slugt, der mod nord munder ud i Kastbjerg Ådal. Oprindeligt havde Kærby et stort, bredt forteareal midt i landsbyen i bunden af slugten. Bebyggelsen breder sig helt fra bunden og op ad slugtens sider til toppen, hvor gårdene ligger ud til de åbne marker. Kærby's landskabelige beliggenhed har stor betydning for miljøet i byen, der er meget intimt, grundet de omsluttende skrænter.

Også bygningsmassen bidrager til det intime miljø. Kærby er generelt godt tilpasset til landskabet, men ikke alle steder har man lagt ny bebyggelse hensigtsmæssigt i forhold til det stejle terræn.

Husene synes overvejende at være velholdte. Der er ikke mange af de gamle gårde tilbage på byens østkant, og det er småhusbebyggelsen der er dominerende her.

Sårbarheder

Dyrby er sårbar overfor såvel udtynding i bebyggelsesstrukturen som uhensigtsmæssig udformet og placeret ny bebyggelse.

I **Kærby** er miljøet, som i mange andre landsbyer, stærkt afhængig af husenes rumskabende kvaliteter. Derfor er bebyggelsesstrukturen sårbar overfor udtynding i bebyggelsesstrukturen.

Anbefalinger

Dyrby

- De tre gårde omkring vejkrydset i landsbyens nordlige ende bør bevares.
- Evt. ny bebyggelse syd for Kærby Møllevej 75 bør placeres ud til vejen, som den eksisterende bebyggelse.
- Der bør gennemføres SAVE-registrering af hele landsbyens bebyggelse.

Kærby

- Forten er i dag sporadisk bebygget, og skal landsbyens sammenhæng bevares, bør ny bebyggelse i bunden af dalen placeres ud til vejene for at styrke både gadeforløbene og det grønne areal omkring bækken.
- Der bør gennemføres SAVE-registreringer af Østendalsvej 3, Højagervej 6 og 8, Kærby Møllevej 2, 3 og 4, Kirkegade 5, 11 og 13 samt Ma Hulevej 17.

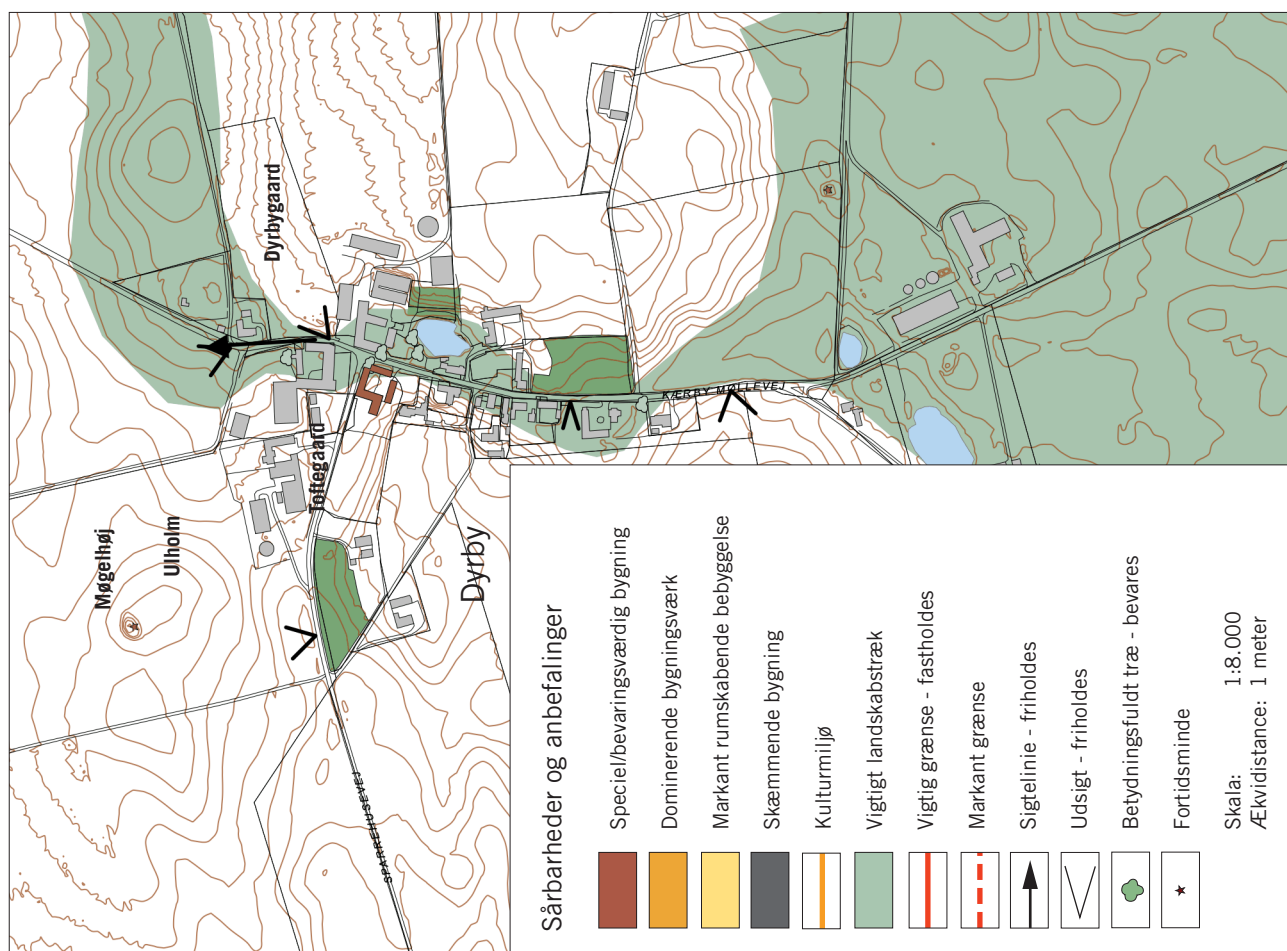
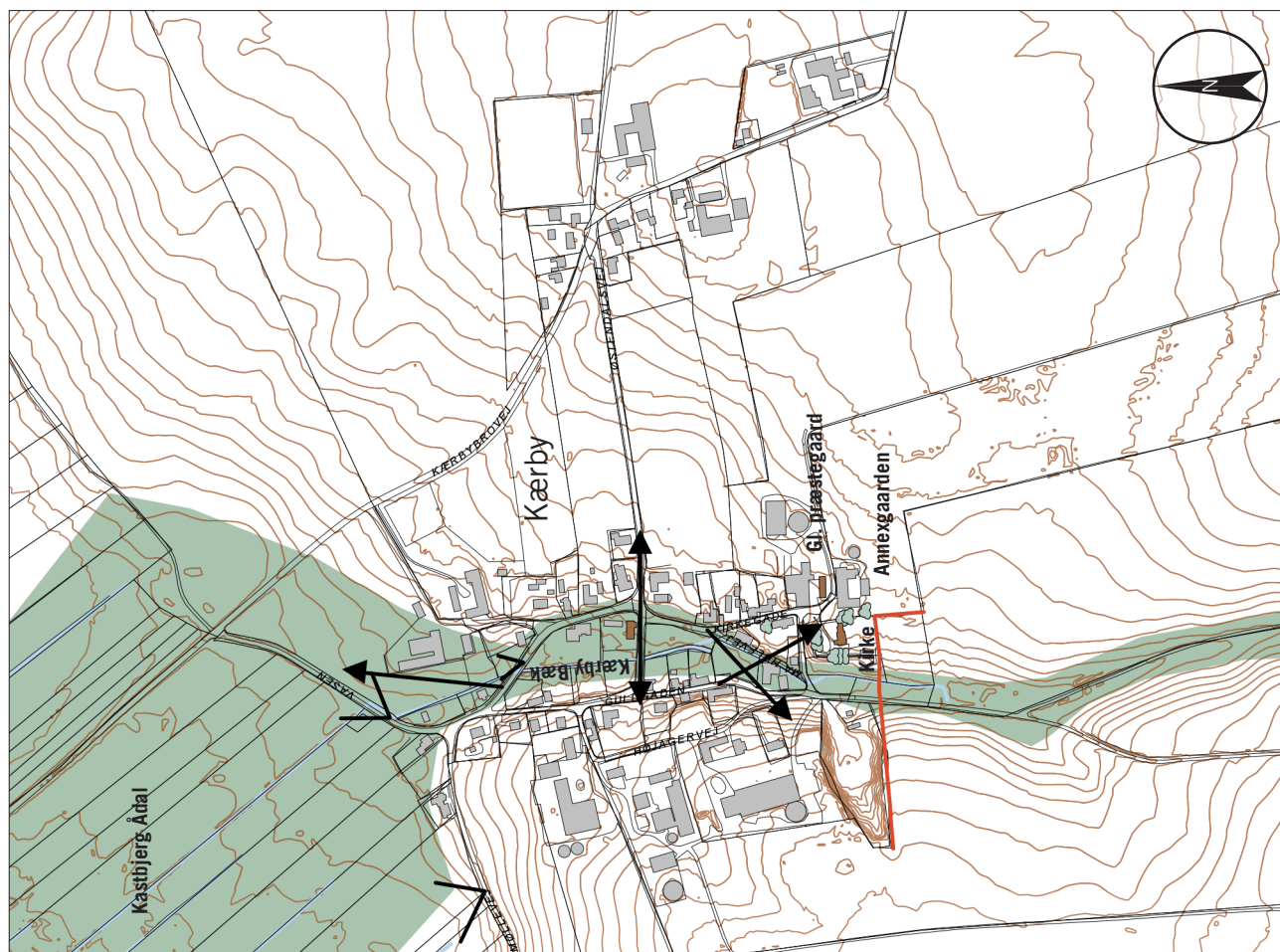
Kig mod nord ad Kærby Møllevej i Dyrby. Den eksisterende bebyggelse er placeret helt ud til vejen, og det bør ny bebyggelse overfor også.

Kirken er et centralt element i Kærby.

Der er en del fin bebyggelse i Kærby, som bør registreres og beskyttes fremadrettet.

Sårbarheder og anbefalinger

	Speciel/bevaringsværdig bygning
	Dominerende bygningsværk
	Markant rumskabende bebyggelse
	Skæmmende bygning
	Kulturmiljø
	Vigtigt landskabstræk
	Vigtig grænse - fastholdes
	Markant grænse
	Sigtelinie - friholdes
	Udsigt - friholdes
	Betydningsfuldt træ - bevares
	Fortidsminde

Skala: 1:8.000
Ækvivalens: 1 meter

